

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т.Г.ШЕВЧЕНКА

ЛІХОМАНОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 82'0

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА РЕЦЕПЦІЯ МІФУ
(на матеріалі європейського романного досвіду ХХ ст.)

10.01.06 – Теорія літератури

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Київ – 2001

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі румунської та класичної філології (секція теорії та історії світової літератури) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, доцент **Іванюк Борис Павлович**, професор кафедри румунської та класичної філології (секція теорії та історії світової літератури) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор **Костенко Наталя Василівна**, професор кафедри теорії літератури та компаративістики Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка;

кандидат філологічних наук **Костюк Василь Іванович**, молодший науковий співробітник відділу теорії літератури Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України.

Провідна установа – Дніпропетровський національний університет, кафедра теорії мистецтва, Міністерство освіти і науки України.

Захист відбудеться “22” жовтня 2001 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.178.01 при Інституті літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України (01001, Київ-1, вул. М.Грушевського, 4).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України

Автореферат розісланий “22” вересня 2001 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
М.М.Сулима

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Поняття “постмодернізм”, що було вперше вжито в роботі Р.Панвітца “Криза європейської культури” (1917) як характеристика нового типу людини на противагу модерному її попереднику, по завершенню ХХ ст. набуло широкомасштабного змісту. Окрім його функціонування як терміну, що визначає культурологічний феномен, вид мистецтва, напрям у літературі, воно ще є визначальним чинником специфічного типу мислення, ментальності та епохи. Постмодерністський тип творчості ґрунтується на дистанційованому, переважно іронічному, сприйнятті різнохарактерних реалій минулого досвіду людства та вільному оперуванні ними в несподіваних комбінаціях.

Вагомим матеріалом для постмодерністської рефлексії є міфи, традиційні образи та сюжети, літературні архетипи. Це спонукає до професійного дослідження характеру їх використання в постмодерністській літературі, зокрема, висуває проблему постмодерністської рецепції міфу.

Епоха постмодерністської свідомості відзначається персоніфікованим сприйняттям міфологічних образів та ритуалів, що відповідно переноситься у простір художнього мислення. Головна її характеристика - це семантична перенасиченість – ознака, яку Ж.Бодрійяр вважає домінуючою в постмодерністській “культурі надлишку”. Тому й постмодерністський роман здебільшого характеризується знаковою наративністю. Утворюючи єдиний універсальний інтертекст, постмодерністський роман подає безліч внутрішніх кодів міфологічної побудови світу. Міфвідтворення внутрішніх кодів виявляється в загубленій множині сторонніх впливів, архетипних образів інших культур, літературних спадщин, національних традицій. Разом з тим, міфологічні моделі світу дуже подібні. Кожен народ має свої міфічні уявлення про рай та пекло, походження світу та його зникнення, міфічне генерування мотивів народження та смерті. Користуючись сталою системою міфологічних сюжетів та образів, що мають власну природу творення та буття, постмодерністська естетична система породжує міфологічну, дещо карнавалізовану, реальність. образи та сюжети цієї системи закономірно продовжують продукування та трансформацію традиційної моделі уявлення про міфологію.

Постмодернізм не лише трансформує усталений комплекс традиційного міфологічного матеріалу, але й десакраменталізує його, водночас формуючи за його законами власний тип міфотворчості. Проблемі висвітлення історичної та художньо-естетичної основи процесів міфотворення і своєрідного “розвінчання” давніх ритуалів та оповідей, а також закономірності функціонування та трансформації традиційних міфічних сюжетів, мотивів та образів у постмодерністському романі та постструктуралістській критиці і присвячена дана робота.

Актуальність теми. Численні роботи західноєвропейських дослідників (Р.Барт, Ж.Лакан, Ж.Дерріда, М.Фуко, Ж.-Ф.Ліотар, У.Еко та ін.) та їх американських послідовників (І.Гассан, П. де Ман, Дж.Хартман, Дж.Міллер, М.Епштейн та ін.) подають достатньо різнопланове, але системно узагальнене уявлення щодо природи постмодернізму. Теоретичні засади цього явища та обґрунтування його появи й розвитку, зокрема, на слов'янському ґрунті висвітлені в працях українських літературознавців Т.Денисової, Г.Сиваченко, Д.Затонського, Т.Гундорової, С.Павличко, М.Ігнатенка, Б.Бігуна та ін. Актуальним питанням постмодернізму та практичному застосуванню методологічної основи постструктуралістської інтерпретації художнього тексту присвячені праці російських науковців І.Ільїна, Н.Автономової, С.Корнева, М.Рикліна, М.Ямпольського, В.Руднева та ін. Але актуальною залишається проблема дослідження трансформації міфологічного матеріалу в постмодерністській критиці та постмодерністському романі.

З огляду на це, **мета** дисертаційного дослідження полягає в комплексному осмисленні та системному аналізі характеру та форм постмодерністської рецепції міфу. Відповідно до поставленої мети передбачається розв'язання наступних **завдань**:

визначити форми постмодерністської трансформації традиції;

висвітлити особливості рецепції міфологічних уявлень в літературній ретроспекції та в постмодернізмі;

проаналізувати умови становлення постмодерністського роману як жанру в контексті трансформації епічних європейських традицій;

дослідити характер та форми рецепції міфу в постмодерністській критиці та постмодерністському романі;

встановити генетичний зв'язок між міфологічними мотивами та типологічними аспектами постмодерністського роману.

Матеріалом дослідження є романи У.Еко, Дж.Барнса, І.Кальвіно, П.Корнеля, М.Павича, Дж. Фаулза, К.Рансмайра, Ю.Андруховича та ін.

Теоретико-методологічною основою дослідження є комплексний досвід структуралістських та постструктуралістських теорій і методів аналізу, представлених у працях Р.Барта, Ж.Дерріди, М.Фуко, Ю.Крістевої, Ж.Дельоза, Ф.Гваттарі, Ж.Лакана. При концептуальному співставленні постмодернізму та міфу було враховано і використано дослідження О.Лосева, В.Проппа, Я.Голосовкера, Є.Мелетинського, О.Фрейденберг, В.Топорова, К.-Г.Юнга, Дж.Фрезера, Дж.Кемпбелла, К.Леві-Строса, М.Еліаде. При аналізі формування жанру постмодерністського роману значну увагу надано методам дослідження роману М.Бахтіна.

Наукова новизна роботи визначається завданнями дослідження і полягає у висвітленні теоретичних засад та художньої практики постмодернізму в контексті міфологічних концепцій та теорії міфотворення.

Науково-практичне значення дисертації. Результати дослідження можуть бути внесені до загальних та спеціальних учбових курсів з теорії літератури, зарубіжної літератури та історії культури ХХ ст.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалась на засіданнях секції теорії та історії світової літератури кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, основні положення роботи були викладені у доповідях на міжнародних наукових конференціях у Чернівцях (1994, 1995, 1996), Донецьку (1996), на науковій конференції III Міжнародної літньої школи “Комунікативні стратегії культури” у Новосибірську (2000). Результати дослідження викладено у 9 публікаціях.

Обсяг та структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури (193 позиції) загальним обсягом 160 сторінок (без урахування бібліографії).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми, визначаються її актуальність та наукова новизна, формулюється мета та завдання дисертації, характеризується її науково-практичне значення.

У **першому розділі** роботи **“Літературний постмодернізм та система постструктуралістських понять”** представлено поняттєвий апарат дисертаційного дослідження. У постструктуралістській критиці основні засади, на яких ґрунтувалась концепція структуралізму, зазнають філософсько-методологічного перегляду. Зокрема, це поняття знаку, структури, комунікативності та ролі суб’єкта, які у літературі ХХ століття отримують нове художньо-естетичне навантаження і являють собою характерні семантичні елементи постмодерністського типу творчості, важливою ознакою якого є і його маргінальна природа.

Отже, постструктуралісти піддають сумніву аксіоматичну стійкість зв’язку складників знаку, стверджуючи автономність формування означального та означуваного, які утворюють окремі ланки, і цим твердженням теоретично нівелюють корінну залежність означального від означуваного, ввівши до постструктуралістської термінології поняття “ковзаючого” або “плаваючого означального” (Ж.Лакан);

стосовно поняття структури доходять висновку, що саме його чітка теоретична визначеність і природна зумовленість та передбачуваність форми як обмежуючої категорії є своєрідною перепоною для руху та розвитку процесу пізнання, а реальна воля самоусвідомлення індивіда можлива лише в ситуації його знаходження у просторі, що міститься на межах структур у

будь-яких позиціях їх взаємних положень, і таким чином вказують на маргінальний характер будь-якого творчого вияву в постмодернізмі;

комунікативні стратегії постмодернізму ґрунтуються на “нерозрізненні зовнішніх та внутрішніх відносин” (І.Смірнов), що призводить до деонтологізації буття та формування комунікативних відносин у площині постмодерністської інтертекстуальності;

нарешті і саме поняття суб’єктивності, на думку постструктуралістів, існує лише лінгвістично, оскільки його поява визначається лише появою дискурсу (Ж.Лакан), але і в ньому суб’єкт не визначається як цілісність, оскільки є функціонально роздібненим і виступає як суб’єкт, що говорить, суб’єкт висловлювання та суб’єкт акту висловлювання. Проголошується “смерть суб’єкта” (М.Фуко), “смерть автора” (Р.Барт).

Другий розділ - “Постмодерністська трансформація культурно-естетичних традицій” складається з двох підрозділів. У першому підрозділі **“До проблеми визначення та функціонування жанру постмодерністського роману”** розглядаються особливості впливу міфопоетичних традицій на формування художньо-естетичної системи постмодернізму, історико-генетична опосередкованість становлення жанру постмодерністського роману, аналізуються його характерні ознаки.

В основі всіх значущих складників окремо взятої культури лежить єдина семантична система, яка зводиться до комплексу міфологічних уявлень про будову світу, що є сутнісним для даного соціуму. По-різному відбиваючись у мовних стереотипах, фольклорних мотивах, обрядових формах, в образах та символах мистецтва, ця ідеологічна система в повному обсязі ніде не виражена, а відновлюється лише в сумі своїх архетипних конкретизацій. Як правило, культурна еволюція будується на основі архетипної моделі, що вже існує у свідомості цивілізації, і потребує адаптованих до сучасності форм. Художньо-естетичне мислення різних культурних епох спрямоване передусім на генерування традиції як у ствердній та триваючій формі, так і в заперечній, але все одно триваючій. У першому випадку відбувається жонглювання елементами минулого культурного досвіду, у другому - повне заперечення традиції і бажання створення чогось абсолютно протилежного.

В історії культури міфотворчість є ранньою стадією узагальнення, обмірковування та збереження сукупного соціально-культурного досвіду. Водночас, узагальнюючи досвід, міф набуває позачасового значення. Тому можна говорити про вічну буттєвість міфу, який хоча й існує у формі оповіді про те, що колись сталося, але є транспективним і схильним до безкінечного повторення. Мова йде про початок, який має обертальну властивість “вічного повернення” (Ф.Ніцше). Одна з основних причин постійного звернення до міфу в тій чи іншій формі полягає передусім у тому, що у сучасної людини зберігається здатність до “міфомислення”, тобто до сприйняття ілюзорних ідеологічних або художніх структур і віри в них.

Все це доводить можливість та закономірність виникнення в сучасну епоху міфологічних форм, які аналогічні до давніх. Сучасна літературна міфотворчість виявляється не лише у використанні міфологічних сюжетів та образів як системи “археології знання” (М.Фуко), але й у формуванні художніх аспектів творів на основі міфологічних моделей, схем та структур.

Універсальний вплив міфології на різні сфери діяльності людини відзначався неодноразово. Численні дослідження свідчать, що інтерпретації міфологічного досвіду є джерелом сучасної свідомості, яка в такий спосіб генерує сюжетно-образний первень традиції, представляючи її в культурних модифікаціях різних напрямів. Якщо погодитися з твердженням, що міф є певною парадигмою, яка породжує варіації культурних уявлень, то в умовах загального спрямування постмодернізму до рефлексивного сприйняття власних джерел, структурно-світоглядні особливості міфу дають можливість знайти в міфології шлях до розв’язання певних сучасних проблем. Відповідно література, використовуючи давні міфологічні оповіді, формує власні ідеї, що пов’язані з архаїчними уявленнями світобуття. Міфологія постає як своєрідна мова символів, що упорядковує і визначає сьогодення. Більше того, в сучасній літературі спостерігається свідоме творче спрямування до первинного типу мислення. Таке культуротворче звернення до міфології у ХХ ст. певною мірою було спровоковано загальною кризою культури (передусім західноєвропейської), яка специфічно виявилась у розчаруванні в позитивістських поглядах та ідеях соціальної еволюції й культурного прогресу. Виходячи з тези про те, що інструментарій раціоналізму та логіки вичерпаний і не завжди є виправданим та доцільним,

філософсько-мистецькі концепції ХХ ст. спрямовуються до давнього джерела сучасності - архаїчного “первісного синкретизму” (за визначенням О.Веселовського). Зокрема, М.Еліаде вбачав у міфі вихід зі “страхить історії”, своєрідну розраду для людства, переосмислення світу відповідно до його первинних законів. У його дослідженнях, в яких поєднуються філософські, етнографічні, езотеричні, герменевтичні, лінгвістичні, фольклорні чинники, щоразу наголошується провідна думка: щоб зрозуміти історію, потрібно осягнути її первісну реальність “зсередини”, відчувши циклічну пульсацію “вічного повернення”.

Об’єктом дослідження трансформації міфологічних сюжетів, мотивів та образів обирається саме постмодерністський роман, оскільки “і міф, і роман належать до сфери оповіді” (Є.Мелетинський), і так зване “повернення до міфу” сталося передусім на підставі роману як своєрідного “епосу нового часу” (В.Кожин), який є “найбільш гнучким жанром” (М.Бахтін) для сучасної епохи літературного розвитку, якому більше, ніж будь-якому іншому жанрові, притаманна здатність до змін. Окрім цього, звернення до постмодерністського роману як засобу трансформації міфу в різних його модифікаціях зумовлено і генетичною спорідненістю цих явищ, а також пов’язаністю становлення роману як жанру з умовностями епічної традиції. На основі досліджень Є.Мелетинського та О.Фрейденаберг аналізується концепція міфу як відправного пункту в історії наративу, шлях народження з міфів та обрядів античної літератури, що не мала під собою певних літературних традицій.

У дисертаційному дослідженні зауважується, що в постмодерністському романі епічна об’єктивність зображення залишається сталою, незважаючи на поступову зміну її форм. Автор виступає як компетентний оповідач, який висвітлює засвоєні свідомістю події (те, що Ж.-Ф.Ліотар називає “прагматикою наративного знання”), хоча при цьому в нього залишається потреба в наявності певної дистанції стосовно опису того, що вже сталося.

На відміну від попередників-модерністів, які займалися власне інтерпретацією міфу, автор постмодерністського типу “письма” розігрує відомі міфологеми. Важко знайти приклад постмодерністського роману, в якому б демонструвалася модель власної міфотворчості, що формується на

основі використання архаїчних засобів для створення власної системи символів, оскільки художня система постмодерністського роману хоч і реалізує міфологічну (і, відповідно, ритуальну) основу, але за своїми ознаками не передає прагнення до називання світу і, тим більше, до фіксації та утвердження так званих “істин”, тому що передусім іронічно оперує не лише концептуальними істинами та образами світу, але й іронічно демонструє власну обмеженість і неможливість виходу за свої межі. В цьому випадку не так дешифруються існуючі ілюзії, як просто повторюються або маневруються (шляхом цитування, повторювання, умовчання і т.ін.) з метою демонстрації їх недоцільності. Натомість потрібно відзначити формування оповіді та композиційної структури за типовими схемами міфологічного мислення.

Оскільки умовою реалізації художнього твору є схема “автор - текст - читач”, розглядаються основні відмінності класичного, модерністського та постмодерністського способу її здійснення. У дослідженнях з проблем епічної та ліричної форм роману М.Римара роль оповідача в епічному творі розглядається як функція, його суб’єктивність як форма об’єктивного пізнання, що потрібна для переробки подієвого матеріалу, оскільки “загальний подієвий зв’язок явищ підпорядковує собі процес пізнання оповідача”. Якщо для класичного роману найбільш важливою є роль “героя”, оскільки на ньому зосереджується, так би мовити, внутрішня відповідальність твору, і автор при цьому виконує роль описувача, фіксатора подій, то в модерністському романі надзвичайно зростає роль власне автора. Щодо постмодерністського роману, то він дає особливий зразок опису, в якому знімається відповідальність і з героя, і з читача, і оповідь зміщується на рівень коментарів до творів, а надалі на рівень аналізу літературної критики щодо них.

Відзначається, що роман втрачає ту свободу від реципієнта, яка була властива епічній формі творчості. Формується і залежність жанрових ознак роману від його домінантної націленості, тому що у постмодерністському типі творчості змінюються не лише ролі автора та тексту, але набуває нових функцій і образ читача.

Узагальненням першої частини дослідження проблем поетики постмодерністського роману є визначення найбільш характерних його жанрових ознак: жанрова багатоплановість; сюжетна непередбачуваність і незавершеність; стилістична неупередженість та загальна схильність до полістилістики; неакцентованість ролі автора; інтерактивізація ролі читача; тотальна підпорядкованість грі; зняття зовнішньої проблемності роману, тобто відсутність ідеологічної мети, настанови на істинність; обов'язкова наявність традиційних структур: мотивів, сюжетів та образів; зверненість до літературного або культурно-історичного джерела.

Другий підрозділ “Міфологічні мотиви як засоби реалізації художньо-естетичних засад постмодерністського роману” розкриває механізм формування жанрових ознак постмодерністського роману на основі трансформації традиційних мотивів.

Міфологічні мотиви, сюжети та образи в компаративістичних дослідженнях констатуються як традиційні за умови, коли їх змістовна насиченість засвоюється і надалі трансформується в мистецькому та літературному надбанні різних історичних епох. Сучасній людині давня спадщина стає відомою найчастіше у вигляді адаптованих культурологічною та літературною обробкою текстів, їх архетипна природа та типологічна подібність розкриваються у процесі порівняльного структурно-семантичного аналізу різних систем світової міфології.

Представляючи еволюцію сприйняття ідеї архетипу у філософії (від Платона до А.Шопенгауера), використавши досвід аналізу снобачень, К.-Г.Юнг доходить висновку, що архетипом є комплекс типових символічно-образних уявлень людини. Природа і зміст цих уявлень, які вчений називає “першообразами”, розкривається на основі відомих сюжетів та образів античної та біблійної міфології. Рушійні сили природного інстинкту та безпосереднього світосприйняття, що притаманні універсальній архетипній моделі, зумовлюють її життєспроможність, а також високий рівень репродукування наскрізних міфологічних мотивів.

У літературі ці мотиви використовуються зазвичай як організуючий механізм сюжетно-образної системи художнього твору, який “дає поштовх розвитку

сюжету, але не визначає його повністю” (А.Волков). Важливо, що мотив, який виступає як обертальна сила текстуальної динаміки, зумовлює існування не лише певного твору. Втілюючи в собі сутність природнього явища у вигляді розгорнутої художньої ідеї, традиційний мотив є рушійним чинником і об’єднавчою силою літератури як єдиної інтертекстуальної структури. Такі архаїчні мотиви, як походження світу та його загибель, мотиви народження та смерті, пекла та раю, яким притаманна семантична бінарність, що являє собою універсальну формотворчу модель “початку” - “кінця”, зумовлюють внутрішнє життя будь-якої літератури. Окрім цього, світова культурна традиція ґрунтується на наскрізних мотивах, що реалізують себе через трансформацію процесу дії в модель художньої творчості: мотив перевтілення, мотив пошуку чи мотив подорожі.

Ті архетипні мотиви, що зазвичай використовувались як художні засоби або визначали семантичне навантаження сюжету, формуючи ряд сюжетно-образних асоціацій та символів, починають виконувати і додаткові функції. Вони постають як система художньої реалізації тексту, що прямо чи опосередковано зумовлена засадами постструктуралістської критики. Міфологічна система знову розглядається як семіологічна, тобто як система варіативної кодації семантично опосередкованих узагальнень. Особливість міфу, яку Р.Барт визначив як “властивість перетворювати смисл у форму”, в постмодерністському романі трансформується у відповідності з цим визначенням.

На думку дисертанта, такі архетипні моделі художнього мислення, як мотив подорожі, мотив пошуку, мотив лабіринту, мотив учня та учителя, у постмодерністському романі набувають нового наповнення, що зумовлене його теоретичними засадами. Досліджуються деякі моменти їх префігурації як архетипних моделей, що формують основні конструктивні засади, які детермінують існування будь-якого тексту в межах певної філософсько-мистецької доктрини: його жанрову специфіку, структуру, сюжетно-фабульну основу та модель його комунікативного функціонування. Зазначається, що присутність цих мотивів дозволяє говорити про формування постмодерністського роману на основі обряду ініціації.

Традиційний мотив подорожі в постмодерністському романі можна визначити як типову наративну схему, що формує його фабулу, подорож є його неодмінним атрибутивним елементом та чинником подій, в іншому випадку оповідь зазнає просторового утиску, що само собою унеможлиблює постмодерністський дискурс. Невипадково поняття наративність використовується як синонім до визначення історії. Простежуються закономірності хронотопу постмодерністського роману і зазначається його типологічна спорідненість із хронотопом давньогрецького роману, в якому, як встановлює у своєму дослідженні М.Бахтін, існує “абстрактно-чужинний світ”.

Такий свідомо відсторонений погляд на світ, у якому перебуває герой, дає змогу підкреслити екзотичність описуваного світу й незвичайність ситуації, в якій він опиняється. Тому події такого роману розгортаються у вигляді подорожі до певної місцевості, невідомої герою, яка, відповідно до його типу світосприйняття, видається екзотичною територією, наповненою таємницями та несподіванками. Так, герой роману Дж.Фаулза “Волхв” вирушає до невідомої та омріяної ним як фахівцем з літератури, Греції; герої роману Дж.Барнса “Історія світу в 10 ½ розділах” прямують до гори Афон; на борту “Тривії” Егейським та Чорним морями до міста Томи - місця заслання Овідія - відправляється головний персонаж роману К.Рансмайра “Останній світ”; герой роману “Перверзія” Ю.Андруховича опиняється у Венеції. Тобто метою подорожі є певний географічний пункт, що має сакральне й історично-культурне значення, тому шлях, що веде до нього, проходить крізь текст: архетип шляху стає визначальною домінантою хронотопу постмодерністського роману. До того ж усталено визначеною є семантика місця. Вказуючи пункт призначення героя, автор пропонує асоціативно значущий напрямок: Греція - настанова на сприйняття міфу, Афон - сприйняття Біблії, Томи - творів Овідія, Венеція - карнавальної культури і т.ін.

Концепційно важливо, що для постмодерністського роману характерний авантюрний хронотоп, який, згідно з визначенням М.Бахтіна, відзначається “технічним абстрактним зв’язком простору та часу, оберненістю моментів часового ряду та їх переміщуваністю у просторі”. Така спрямованість пояснюється його гіпертекстуальною природою, яка характеризується

наявністю безмежної кількості входів та виходів у просторі тексту. Будь-яке проникнення до мети зумовлене наявністю моменту входження. Але у постмодерністському романі дещо видозмінюється звична структура тексту. Мотив подорожі набуває додаткового навантаження, оскільки почати мандрівку можна щоразу крізь різні двері. Такий тип трансформації ми бачимо у творчості М.Павича, романи якого можна починати читати як із першої, так і з останньої сторінки (“Внутрішня сторона вітру”), окрім цього і сама подорож текстом має чоловічий і жіночий варіанти (“Хозарський словник”).

Обов’язковою умовою будь-якого романного хронотопу є момент повернення, однак у постмодерністському романі цього, як правило, не відбувається. Подорож триває до свого кінцевого завершення, переплітаючись з мотивом пошуку. Здійснивши свою мандрівку, герой залишається (у момент завершення роману) у пункті свого призначення, оскільки постмодерністський дискурс не передбачає повернення.

Подорож головного героя з метою пошуку найчастіше супроводжується його випробуванням, елементом, що також вказує на формування постмодерністського роману за зразком обряду ініціації. Окрім цього, в даному випадку доконечно діє втручання випадку, долі, богів, тому цілком закономірно, що в авантюрному часі постмодерністського твору найбільше втручання здійснюють культурно-текстові моделі, які формують та визначають дії героїв і подальший розвиток подій роману. Мотив подорожі з концепційно властивою для нього націленістю на зміни є своєрідною формою народження у всіх можливих його лексичних модифікаціях: переродження, відродження. Тому мандрівка героя постмодерністського роману супроводжується випробувальним проходженням крізь печеру, лабіринт, підземелля, тунель або будь-яку заглибину в землі, що символізує утробу богині Деметри.

Мотив пошуку є, безперечно, наскрізним у постструктуралістській критиці і широко реалізованим у літературі. Це пояснюється не лише його архетипною природою, але й основними ідейно-естетичними принципами постмодерністської концепції творчості. Адже головною метою постмодерністського дискурсу є реконструкція Слова та розкриття

закономірностей його реалізації в контекстуальному безмежжі культурологічних метафор. Міфологема пошуку являє собою своєрідну розгорнуту метафору методу деконструктивістського аналізу тексту. Головний герой “Останнього світу” К.Рансмайра знаходиться в пошуках слова, як і персонажі семіотичного роману У.Еко “Ім’я троянди”. Але якщо пошук героїв У.Еко здійснюється на основі законів аналітичної логіки та демонстрації таких центральних понять семіотики, як знак, код, символ, фрагментарність і цілісність, то основною проблемою роману К.Рансмайра стає розкриття та знищення поняття єдності тексту та, відповідно, межі між текстовою та буттєвою реальностями. У процесі аналізу роману К.Рансмайра “Останній світ” встановлюється, що мотив пошуку, який є атрибутивним елементом будь-якого постмодерністського роману і запропонованого твору зокрема, в даному випадку набуває декількох форм трансформації. Передусім він постає як елемент, що спрямовує сюжетну інтригу роману (мотив пошуку Овідія), а крім цього, ще й організовує сюжетно-композиційний рівень тексту в єдину апокаліптичну модель світу (інтерпретація мотиву пошуку кінця) і, на завершення, являє собою форму деконструктивного аналізу як своєрідного методу генеалогії пошуку (в романі це мотив пошуку книги та реконструкції тексту).

Структурна композиція роману координується заданими, традиційно передбачуваними та обґрунтованими параметрами мотиву лабіринту з властивою для нього поліваріантною архітектурною побудовою, вдаваними виходами та входами, нескінченним числом коридорів та кімнат під землею і над землею, у дзеркалах та поза ними.

Композиційно мотив лабіринту реалізується в структурі багаторівневої організації тексту. Як правило, композиційна концепція роману ґрунтується на основі звичної грецької моделі лабіринту з властивими для неї атрибутивними образами - Мінотавром та Аріадною (щоправда, саме в постмодерністському романі вони дещо уподібнюються, і нитка Аріадни здебільшого є оманливою, а вся інтрига провокує текстуальні блукання і головного героя, і читача, як це відбувається у “Волхві” Дж.Фаулза чи “Перверзі” Ю.Андруховича). Все це є не чим іншим, як сюжетним і передусім композиційним варіюванням, з якого неможливо знайти вихід, або вихід з якого відомий лише авторові тексту чи й зовсім невідомий, подібно

до міфічного критського лабіринту, що був побудований Дедалом. Адже проголошена постструктуралістськими критиками “смерть автора” у процесі симулякризації міфу пом’якшує чіткі ознаки розмежування ролі автора та ролі читача. Звична комунікативна схема твору порушується: стає не обов’язковою ситуація, за якою б автор був відправником, як читачі - отримувачами. У всеохоплюючій атмосфері інтригуючого сюжетно-композиційного міфічного лабіринту роль читача стає більш вагомою, адже він несе певну символічну відповідальність за розвиток подій у романі, хоча блукання у змінюваних реальностях ігрових сюжетів більше нагадує віртуальне блукання, яке готує для гравця самі несподіванки і дуже невеликий шанс на виграш у грі. Автор може дати пояснення перед входом читача до текстуального лабіринту, подібно до прийому Х.Кортасара в романі “Гра в класики”, який задає порядок слідування глав для читання. В постмодернізмі вперше самому образу читання та його різновидам, манері читання, а не лише образу читача, надається таке важливе значення.

Структура роману будується на кшталт лабіринту - ризоми Ж.Дельоза та Ф.Гваттарі - образу кореневої системи рослини, де кожен існуючий відросток перетинається з іншим, де немає понять “вихід”, “центр”, “вхід”, і лише в точках анархійно переплєтених понять утворюється певний зміст. Структура ризоми пояснює й обов’язкову присутність атмосфери карнавалу, де коренева система низу живить квітучий верх. Це можна порівняти з мистецтвом бароко, чи з сучасним гіпертекстуальним віртуальним простором. Так, віртуальна книга М.Епштейна являє собою своєрідну модель загальних інтелектуальних уявлень кінця ХХ ст. Автор подає її як пластично-знакову систему, презентативно іменуючи цей гіпертекст “Книгою Книг”. На сторінках віртуального простору він подає образ-уявлення про певну книгу та її автора, зміст книги та її основні концептуальні питання, одне слово, весь той яскравий фантом, що залишається у свідомості читача після прочитання певного тексту.

Комунікативні стратегії постмодерністського типу творчості уподібнюються до художньої міфологічної свідомості, яка не знає особистості як суб’єкту самовираження. Виходячи з уявлення про “наївного” та “досвідченого” читача постмодерністського твору, можна говорити про інтровертну та екстравертну сфери вияву рецептивної версії тексту.

“Автор завжди мислиться у минулому” (Р.Барт), тому він виходить за межі твору і передає свою роль мета-автору. Можна припустити, що традиційна комунікативна схема постмодерністського роману має метатекстуальний характер та реалізується у вигляді трансформованого мотиву учня та учителя, на який персоніфіковано переноситься функція автора та читача. Адже цілісний архетип учня та учителя завжди виступав як форма трансляції різного роду культурних, соціальних, етнічних традицій, як форма збереження та перенесення інформаційного досвіду. Комунікація постмодерністського роману відбувається на зразок “обряду посвяти як певної школи, вчення” (В.Пропп).

Якщо рецептивна версія “наївного” читача передбачає метафоричну співвіднесеність з міфологемою учня та учителя, то “досвідчений” читач десакралізує образ автора, який існує на кордонах різних рівнів структурно-сміслових єдностей. Рецептивна модель комунікативної події відображає можливість фіксації ідентичності. В постмодерністському романі спостерігається нефіксована ідентичність, оскільки його читач є фіксатор “ковзаючого означального”. Перефразовуючи слова Р.Барта, можна сказати, що роль митця переходить від письменника до читача і є передусім роллю творчо активною. Прикладом цього є поява жанру гіпертексту, рецепція якого читачем полягає в можливості його інтерактивної діяльності, здатності вплинути на хід подій твору. Для позначення подібної якості У.Еко пропонує термін “відкритість тексту”, оскільки текст закінчується і, відповідно, “закривається” лише по його прочитанні.

Третій розділ “Постмодернізм в контексті міфологічної парадигми” присвячений аналізу форм постмодерністської рецепції міфу.

Формування роману як жанру генетично пов’язане з процесом руйнування епічної дистанції, фамільяризації дійсності та процесом своєрідного травестування епічних традицій. Представлений аналіз жанрових особливостей постмодерністського роману доводить, що його становлення та розвиток не являє собою тенденцію до руйнування традиційної жанрової форми роману. Натомість, щоразу проголошуючи закінченість та замкненість

циклу, автори постмодерністських творів наголошують на думці не про необмеженість та нескінченну тривалість літературного процесу, а про своєрідну замкненість історії. Художньо-образною основою стають трансплантовані методами постструктуралістського мислення традиційні сюжетні моделі, літературно-мистецькі напрями та філософські й естетичні концепції.

У контексті дослідження актуалізується питання проникнення та форми трансформації системи первісних ритуально-міфологічних традицій, системи архетипних сюжетів, мотивів та образів у постмодерністській художній практиці, усвідомленій в контексті постструктуралістської критики. Висвітлюються основні аспекти: аспект сприйняття міфу як форми самосвідомості й творчого самовираження та можливості і форми його постмодерністської рефлексії; аспект функціонування основних форм постмодерністського типу трансляції міфологічних традицій; процес та форми творчої апеляції до міфу та його сюжетно-образної системи і, як наслідок, аспект формування та функціонування системи власної міфотворчості. Аналіз трансформації міфологічних мотивів, сюжетів та образів у контексті інтертекстуальної природи постмодерністського роману дозволяє визначити такі референції міфу: міфотворення, інтерпретація міфу та деміфологізація.

На основі теорії еволюції знаку Ж.Бодрійяра розглядається криза репрезентативності міфу в системі еволюції літературних напрямів. Акт симулятивної спокуси проходить три історичні фази: ритуальну (у значенні церемонії), естетичну (якщо розуміти зваблення як стратегію спокуси) та політичну. Виявляється, що реалія знаку в ситуації постійного уподібнення до реальності втрачена. Знак існує без означального, що ставить під сумнів його істинність. Створюється лише ілюзія цілісності, в якій міфологія якщо не відтворюється, то хоча б моделюється.

Доводиться й теза про те, що й сама природа постмодерністського типу мислення та теоретичного обґрунтування, а також, власне, сама художньо-естетична система постмодернізму базуються на суто міфологічних формах буття. Ритуально-міфологічну паралель можна провести з одним з визначень постмодернізму як наряду, що циклічно повторюється впродовж усього

культурного розвитку людства (зокрема цієї концепції дотримуються у своїх працях Д.Затонський та Н.Автомова), що вказує на актуалізацію мотиву “вічного повернення”. Відомо, що художній час, який моделюється міфом, має особливий характер. Основна риса міфічного часу полягає в його циклічності. В результаті й виникає “довічносутнє тепер”, яке і вміщує, і виключає всі часові уявлення, звужуючи цілісність часовідчуття до миті сприйняття й одночасно розширюючи цю мить у замкнений художній простір, який характеризується поза- та понадчасовістю.

Стверджуючи, що “нічого не існує поза текстом”, теоретик постструктуралізму Ж.Дерріда вважає, що сучасність, сучасна людина та її мислення, свідомість та світосприйняття будуються за логікою та правилами системи лінійного письма. Натомість мислення, свідомість та світосприйняття давньої людини не мали такого впливу лінійності, оскільки давнє письмо - “архе-письмо” є “міфограмним”. Сприймаючи будь-який текст як своєрідну “камеру відлуння” (Р.Барт), аналізуючи інтертекстуальну гру постмодерністського роману, можна відзначити вплив “міфограмного” письма, міфічного мислення, свідомості та світосприйняття. Можна також сказати, що постмодернізм специфічно культивує всі ці тенденції у своїй мистецько-естетичній програмі.

Лабіринти міфічних алюзій реалізуються не лише засобами інтерпретації релігійно-міфічних мотивів та образів і створення міфологізованої реальності тексту для розкриття системи формування свідомості та світосприйняття сучасної людини. Особливого статусу в постмодернізмі набуває момент своєрідного “розвінчання” міфу, викриття його “ілюзорної” природи, іронічне тлумачення, створення, на противагу традиційним, власних міфів сучасності. Вдалим прикладом синтезу різних форм міфотворчості, на нашу думку, є виникнення та існування такого сучасного українського культурного явища, як “Станіславський феномен”, який є достатньо міфологемним за своєю концепційною сутністю, й у творчості представників якого можна виявити всі висвітлені нами типи трансформації міфу.

Найбільш поширеною формою трансформації міфологічних сюжетів та образів у постмодерністській творчості є традиційна інтерпретація, яка реалізується у вигляді пародіювання, ремінісценцій, алюзій, форм

інсценізацій та жанрового уподібнення романної та архаїчної реальності, що виявляються у формах гіпертексту та інтертексту, а також у всіх видах поетичних тропів. У системі постмодерністського способу прочитання міфу особливої ваги надається поетичній насиченості метафори та символу, і, звичайно, у відповідності до обраного жанру, власне інтерпретації. Окремо аналізується трансформація міфу про Орфея, який реалізується як метафора (“Останній світ” К.Рансмайра), як розгорнутий елемент єдиної композиційної організації тексту (як у романі Дж.Фаулза “Волхв”), або зазнає різнобічної трансформації (в романі Ю.Андруховича “Перверзія”).

Як теоретичне підґрунтя викриття хисткості міфічної дійсності сучасної людини розглядається праця Р.Барта “Міфології”, в якій пояснюється природа та умови створення нестійких міфів ідеологічної свідомості суспільства, що виникають внаслідок впливу різних форм прояву комунікативних стратегій мас-медіа. Що стосується художньо-образних виявів, то в постмодерністському романі процес своєрідного “розвінчання” міфу реалізується за допомогою таких художніх засобів, як пародіювання, іронічна інтерпретація, пастіш, парадокс. Саме як приклад такої форми постмодерністської рецепції міфу аналізується роман Дж. Барнса “Історія світу у 10 1/2 розділах”, в якому колажуються різні стилістичні та жанрові форми, що націлені на викриття ілюзорної природи космогонічного міфу. Беручи за основу християнське пояснення походження світу, Дж.Барнс трансформує та пародіює відомий біблійний сюжет про Всесвітній Потоп, колажуючи власні інтерпретації есхатологічних уявлень різних часів та міфоуподібненої реальності сучасної людини. В тексті зустрічаються алюзії і ремінісценції з Біблії, інтерпретація давньогрецьких сюжетів та образів, наскрізним мотивом кожного розділу історії створення світу (чи відтворення його створення) з погляду міфосприйняття сучасної людини є звертання до біблійної оповіді про Ноїв ковчег.

Пояснюючи природу міфу, М.Еліаде стверджує, що в інтерпретаціях міфічного сучасною літературою зберігаються всі правила та деталі структури міфотворення. Інсценізація відомих міфологічних сюжетів у романному просторі є не лише безпосереднім викладом обраної міфологеми. Розігруючи її, герої роману діють відповідно до сюжетних умов та канонів, про які йде мова. Символічно уподібнюючись у такий спосіб давній людині,

герой сучасності імітує її поведінку в розіграваних формах та образах відомих легенд, відповідно ставлячись до них як до єдиних реалій, що не можуть бути трансформовані. Говорячи словами М.Еліаде, існує “екзистенціальна цінність міфу”. Ця особливість наслідується і зберігається в сучасному романі, що інтерпретує міфологічні образи та ритуали. В світі, що підпорядкований законам карнавалізації, здійснюється міфотворення реальності роману Дж.Фаулза “Волхв”, у якому свідомо та цілеспрямовано використовуються відомі античні сюжети та образи. Головний герой роману Ніколас Ерфе потрапляє в коло міфологізованого експерименту, в якому зберігаються всі структурні, сюжетні та образні елементи міфу, діють містичні закони та ритуальні реалії. Образи дійових осіб роману Дж.Фаулза уподібнюються міфічним: так, головний герой веде бесіди з вигаданими особами-двійниками, зникає межа реального та уявного, створюється власна романна міфологізована дійсність. Інсценізації відомих античних міфів, виведення на сцену роману міфічних богів та духів (Артеміда, Сатир, Аполлон), сприяють входженню у світ діючої міфологічної реальності головного героя. Інтерпретація міфологічного матеріалу в романі Дж.Фаулза є детальним засвоєнням не лише сюжетно-образних структур, але й, відповідно, законів міфічної реальності. Передусім це загальна підпорядкованість подій магії ритуалу, що ґрунтується на принципі детермінізму, тобто на загальному взаємозв’язку всіх предметів та явищ. Зазначимо і схематичну підпорядкованість подій роману законам архаїчного мислення. Однією з його властивостей є органічний духовний та емоційний зв’язок зі спільнотою, який викликаний залученням індивіда до соціуму та загального життя племені й природи, в чому полягає, зокрема, сутність обряду ініціації. Можна виявити акт своєрідного поетичного повернення до міфологічних профанацій у постмодерністському романі. Як правило, його герой потрапляє в численні фабульні поневіряння профанаційного характеру, його супроводжують різноманітні ініціації фізичного та розумово-духовного порядку. До такого ритуального дійства залучається й читач, який змушений прийняти умови постмодерністського типу мислення з властивою йому настановою на міфологічну ірреальність.

Міфологізуючи дійсність, постмодерністський роман передусім “переробляє дещо першозабуте” (Ж.-Ф.Ліотар) шляхом інтерпретації та іронічного

тлумачення відомих міфічних сюжетів та образів, зіткнення міфічного сприйняття пояснення світу та сучасних науково обґрунтованих теорій, інсценізацій та пародіювань, що мають на меті постструктуралістське розвінчання архаїчного міфу та створення власного постмодерністського міфу сучасності.

У **висновках** узагальнюються результати дослідження. В основі регламентованого спрямування постмодернізму до рефлексивного сприйняття власних джерел та варіативного продукування культурно-універсальних уявлень лежить міфологічна парадигма.

Трансформація міфологічного матеріалу у постмодерністському романі відбувається за певними моделями. Одна з них відзначається наявністю архетипних мотивів, які є своєрідною обертальною силою будь-якого художнього твору. Такі художні сегменти як мотив подорожі, мотив пошуку, мотив лабіринту, мотив учня та учителя набувають нового структурно-семантичного наповнення, що зумовлено теоретичними засадами постмодернізму, і формують основні конструктивні засади, які детермінують існування будь-якого тексту в межах певної філософсько-мистецької доктрини: його жанрову специфіку, структуру, сюжетно-фабульну основу та модель комунікативного функціонування. Наявність цих мотивів дозволяє говорити і про формування постмодерністського роману на основі обряду ініціації, оскільки інтерпретація міфологічного матеріалу є детальним засвоєнням не лише художньо-образних структур, але й, відповідно, законів міфічної реальності.

Наступна модель проникнення та трансформації системи первісних ритуально-міфологічних традицій, системи архетипних сюжетів, мотивів та образів у постмодерністській художній практиці формується у відповідності з такими аспектами: сприйняття міфу як форми самосвідомості й творчого самовираження, функціонування основних форм постмодерністського типу трансляції культури, формування та функціонування системи власної міфотворчості. Визначаються наступні види постмодерністської рецепції міфу: міфотворення, інтерпретація та деміфологізація.

Публікації за темою дисертаційного дослідження:

Міфологічна парадигма постмодерністського роману (до проблеми інтертекстуальності) // Питання літературознавства: Науковий збірник. - Чернівці: Рута, 1997. - Випуск 4 (61). - С. 37 - 44. (0,5 др. арк.)

Трансформація міфу про Орфея в постмодерністському романі // Питання літературознавства: Науковий збірник. - Чернівці: Рута, 1998. - Випуск 5 (62). - С. 112 - 121. (0,6 др. арк.)

Метаморфози мотиву пошуку в романі Крістофа Рансмайра “Останній світ” // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія.- Чернівці: Рута, 1999. - Випуск 68. - С. 27 - 34. (0, 5 др. арк.)

Простір та межі Станіславського феномену (до проблеми перебігу маргінальних станів культури) // Питання літературознавства: Науковий збірник. - Чернівці: Рута, 2000. - Випуск 6 (63). - С. 134 - 141. (0,5 др. арк.)

Додаткові публікації:

Диалог и постмодернистский роман (“Волхв” Дж. Фаулза) // Наследие М.М.Бахтина и проблемы диалогического мышления в современной культуре: Тезисы международной конференции 28 - 30 ноября 1996 года. - Донецк: Донецкий госуниверситет, 1996. - С. 126 - 128.

Теорія постмодернізму: деканонізація та деконструкція духовності // Сучасна гуманітарна освіта: стан і перспективи. Тези виступів учасників науково-практичної конференції. - Чернівці, 1996. - С. 52 - 54.

Ремінісцентна естетика постмодернізму // Матеріали наукової конференції викладачів, співробітників та студентів, присвяченої 120-річчю заснування Чернівецького університету. - Чернівці, 1995. - С. 123.

До проблеми деконструкції конфлікту // Молодь і проблеми конфлікту в період переходу до демократичного суспільства: Тези доповідей міжнародної молодіжної науково-практичної конференції. - Чернівці, 1994. - С. 32 - 34. (Співавтор – Козьмук Я.Р.)

Пролегомени до деміургії (розмова з В.Єшкілевим) // Питання літературознавства: Науковий збірник. - Чернівці: Рута, 2000. - Випуск 7 (64). - С. 129 - 137. (Співавтор – Бойченко О.В.)

Анотація

Ліхоманова Н.О. Постмодерністська рецепція міфу (на матеріалі європейського романного досвіду ХХ ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.06 – Теорія літератури. - Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, Київ, 2001.

Дисертація присвячена проблемі постмодерністської рецепції міфу. Досліджується аспект становлення жанру постмодерністського роману, аналізується типологічність постмодерністського та міфологічного світовідчуття, виявляються форми впливу міфопоетичної системи на формування художньо-естетичної доктрини постмодернізму. Проводиться аналіз функціонування жанру постмодерністського роману за постструктуралістською методологією. На прикладі творів Дж.Фаулза, У.Еко, К.Рансмайра, Ю.Андруховича демонструється формування жанрових ознак постмодерністського роману на основі традиційних міфологічних мотивів.

Ключові слова: постмодернізм, постмодерністський роман, міф, ритуал.

Аннотация

Лихоманова Н.А. Постмодернистская рецепция мифа (на материале европейского романного опыта ХХ ст.). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.06 – Теория литературы. – Институт литературы им. Т.Г.Шевченко НАН Украины, Киев, 2001.

Диссертация посвящена проблеме постмодернистской рецепции мифа. Исследуется аспект становления жанра постмодернистского романа, анализируется типологичность постмодернистского и мифологического мировосприятия, раскрываются формы воздействия мифопоэтической системы на формирование художественно-эстетической доктрины постмодернизма. Проводится анализ функционирования жанра постмодернистского романа на основании постструктуралистской методологии. На примере произведений Дж.Фаулза, Е.Эко, К.Рансмайра, Ю.Андруховича демонстрируется формирование жанровых признаков постмодернистского романа на основе традиционных мифологических мотивов.

Ключевые слова: постмодернизм, постмодернистский роман, миф, ритуал.

Summary

Likhomanova N.O. Postmodernism reception of the myth (based on the material of european novel's experience of the XX-th century). - Manuscript.

The dissertation is submitted for a scholarly degree of Candidate of Philology in the specialization 10.01.06 – Theory of Literature.- Institute of Literature named after T.H.Shevchenko of the National Academy of Science (NAS) of Ukraine, Kyiv, 2001.

The thesis is dedicated to the problem of the myth's postmodernism reception, to the question of revealing the historical and artistic-aesthetic basis of myth's creation processes and peculiar “dethroning” of the ancient mythical rituals and stories. Also the thesis deals with determination of the appropriateness of the functioning and transformation of the traditional mythological plots, motives and images in the postmodern novel. Formation as a genre in the context of epic European traditions' transformation is investigated, the typology of postmodern and mythological attitude is analyzed, the forms of the mythopoetic system's influence on the formation of postmodern's artistic-aesthetic doctrine are found. The following types of myth's transformation in postmodernism are determined and examined: traditional interpretation which is realized by means of parody, reminiscence, illusion, forms of dramatizations and genre's likeness of the fiction and archaic reality which are expressed in the forms of hypertext and intertext, and in all kinds of poetical tropes (a special advantage is given to the poetic richness of the metaphor and symbol); myth's desacralization, levelling of it's main principle of the unity and invariability in parody's form, ironic interpretation, pastiche; the creation of the own modern myths.

The analysis of postmodernism novel genre's functioning according to poststructuralistic methodology takes place. As an example the works of such writers as J.Fowles, U.Eco, Ch.Ransmayr, Yu.Andrukhovych are under research. They demonstrate the formation of postmodern novel's genre features on the basis of traditional mythological motives: a travelling motive, a search motive, a labyrinth motive, a pupil and teacher's motive. They are archetypal models that make the main constructive basis and cause the text's existence within the limits of philosophical-artistic direction because they determine its existence on such artistic-poetic levels of realization as plot and image basis, genre's specifics, structural organization, communicative strategy. Besides, it's pointed out that the presence of these motives indicates the general formation of postmodern novel on the basis of the ceremony's initiation.

Key words: postmodernism, postmodern novel, myth, ritual.